

УДК 37.091
ББК 74.24
В54

Серія «Виховна робота»
Засновано 2008 року

Авторський колектив:

Гречаник Л. Є. (1, 2 розділ, додатки), Авдеєва С. В. (3.1.),
Гаврилова І. А. (3.5.), Кадров А. О. (3.2.), Лісова О. Д. (3.3.),
Наумова М. Й. (3.4.), Нечволод А. В. (3.5.).

Виховні системи навчальних закладів: теорія та практика /
В54 Укладач О. Є. Гречаник. — Х. : Вид. група «Основа», 2014. —
224 с. — (Серія «Виховна робота»).

ISBN 978-617-00-2010-9

У книзі представлені виховні системи навчальних закладів минулих років і сьогодення, надано технологію моделювання виховних систем та методичні рекомендації з оцінювання стану їх розвитку. Для керівників навчальних закладів, організаторів виховної роботи в школі.

УДК 37.091
ББК 74.24

ISBN 978-617-00-2010-9

© Гречаник О. Є., укладання, 2014
© ТОВ «Видавнична група «Основа», 2014

Зміст

Розділ 1. Теоретичні основи створення виховної системи навчального закладу	4
1.1. Виховна система: сутність, структура, характеристика основних компонентів.	4
1.2. Технологія моделювання виховної системи навчального закладу.	11
1.3. Оцінювання стану розвитку виховної системи	16
Розділ 2. Виховні системи навчальних закладів минулих років	26
2.1. Виховна система гімназії Карла Мая.	26
2.2. Школа Левицької в Царському селі	29
2.3. Виховна система сільської школи С. Рачинського	31
2.4. Школа-типографія С. Френе	34
2.5. Виховна система Павлицької школи	38
Література до першого та другого розділів	43
Розділ 3. Сучасні виховні системи.	45
3.1. Виховна система Школи творчого зростання особистості (спеціалізована загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 50, м. Одеса).	45
3.2. Воспитательная система «Я — толерантная личность» (учебно-воспитательный комплекс № 16, г. Донецьк)	73
3.3. Виховна система Школи духовності, інтелекту, здоров'я та радості (Авторська школа М. П. Гузика, м. Южне, Одеська обл.).	112
3.4. Виховна система Школи для майбуття (Перчунівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів Добровеличківського району, Кіровоградська обл.)	128
3.5. Виховна система Школи самореалізації особистості учня й учителя (загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 122, м. Харків)	141
Додатки	153

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

1.1. ВИХОВНА СИСТЕМА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КОМПОНЕНТІВ

Сутність і доцільність створення виховної системи

Актуальність створення виховних систем навчальних закладів пов'язана з тим, що однією з головних умов успішно го виховання сучасного громадянина України є системний характер виховного процесу, тобто створення шкільних виховних систем. Функціонування виховних систем минулого й сучасності доводить, що саме вони стають механізмом розвитку особистості школяра, розв'язання багатьох проблем у галузі виховання. Крім того, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначено: «Головне завдання сьогоденної практики — створення виховного простору. Виховний простір — це не тільки середовище, а й духовний простір учня і педагога, це простір культури, що впливає на розвиток особистості. У ньому має бути представлений весь спектр цінностей культури і культурних форм життя. Це простір соціальних, культурних, життєвих виборів особистості, котра самореалізується у різних виховних середовищах (академічне середовище, клубне, середовище творчих майстерень тощо)» [21]. Саме виховна система навчального закладу є головним чинником створення такого виховного простору.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, наукових робіт з управління навчальним закладом показав, що основна заслуга у створенні теорії виховних систем належить В. Караковському, Л. Новиковій, Н. Селівановій, Є. Степанову. Значну роль

у розроблянні проблем використання системного підходу відіграли також роботи Є. Бондаревської, Ю. Сокольникова, Г. Сороки, Н. Щуркової та інших. У дослідженнях цих науковців з'ясовано сутність, структуру, функції, закономірності управління й розвитку виховних систем навчальних закладів.

Виховна система — це цілісний організм, який виникає у процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їх діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє духовному розвитку і саморозвитку особистості, створенню своєрідного, за визначенням К. Ушинського, «духу школи» [21]. На відміну від *системи виховної роботи*, метою якої є організація позаурочної діяльності дітей, виховна система закладу — поняття більш широке. Виховна система закладу охоплює весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття, позаурочне життя дітей, різнобічну діяльність і спілкування поза школою, вплив соціального середовища.

Петербурзькі дослідники *І. Колесникова* та *Є. Барішников* вважають, що «виховна система відбиває специфічний спосіб організації виховного процесу на рівні конкретної установи».

Л. Гребенкіна, *В. Слатьонін* дають таке визначення виховної системи школи (ВСШ): «... виховна система — складне соціальне психолого-педагогічне утворення, яке саморегулюється й самоуправляється».

Виховна система конкретного навчального закладу займає певне положення в ієрархії виховних систем: державна виховна система, регіональна, локальна і, нарешті, виховна система закладу освіти. Вона має особливі риси, які відображають конкретні умови виховання: контингент учнів, традиції, особливості оточення, можливості педагогічного колективу, творчий інтерес керівника тощо.

Доцільність створення виховної системи навчального закладу полягає в такому:

- * у разі використання системного підходу відбувається інтеграція зусиль суб'єктів виховної діяльності, зміцнюється взаємозв'язок компонентів педагогічного процесу (цільового, змістовного, операційно-діяльнісного, аналітико-результативного). Це важливо, тому що тільки цілісний виховний процес забезпечує цілісний розвиток особистості учня;
- * створення виховної системи передбачає освоєння колективом школи соціального й природного середовища, що, у свою

чергу, дозволяє розширити діапазон можливостей виховного впливу на особистість;

- * створена виховна система дозволяє економити час і сили педагогічного колективу, оскільки діяти традиційним способом легше, ніж працювати в новому режимі або в незвичній обстановці. Тому під час побудови системи слід приділити особливу увагу формуванню традицій, вони надають стійкості системі, підвищують її життєздатність;
- * у процесі побудови виховної системи спеціально створюють умови для самореалізації й самоствердження особистості учня, учителя, батьків, що сприяє творчому зростанню, виявленню індивідуальності, гуманізації взаємин у колективі.

Структура виховної системи

Складовими частинами виховної системи перш за все є її підсистеми. Це дидактична система, система виховної роботи та система управління. *Дидактична система* являє собою навчальну діяльність учнів і методичну — учителів. Під *системою виховної роботи* розуміють систему взаємопов'язаних виховних заходів. *Система управління* включає необхідний набір функцій, націлених на підтримання, функціонування й розвиток системи.

Характеризуючи *структуру виховної системи* навчального закладу, учені висловлюють різні точки зору щодо складу компонентів системи.

Так, на думку *Є. Степанова*, до основних компонентів системи виховання школярів можна віднести такі: індивідуально-груповий, ціннісно-орієнтаційний, функціонально-діяльнісний, діагностико-результативний, комунікативний (табл. 1).

Таблиця 1

Компоненти виховної системи

Компоненти виховної системи	Складники компонентів виховної системи
Індивідуально-груповий	<ul style="list-style-type: none"> * Адміністрація, учителі і співробітники освітньої установи; * учні; * батьки учнів; * інші дорослі, які беруть участь у виховному процесі й життєдіяльності навчального закладу («друзі школи», шефи, представники громадських організацій і т. ін.)

Закінчення табл. 1

Компоненти виховної системи	Складники компонентів виховної системи
Ціннісно-орієнтаційний	<ul style="list-style-type: none"> * Цінності колективу дітей і дорослих; * цілі виховання; * перспективи життєдіяльності учнівського колективу; * принципи та ключові ідеї побудови виховної системи й життєдіяльності освітньої установи
Функціонально-діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> * Системостворювальний вид діяльності, форми та методи організації спільної діяльності і спілкування; * основні функції виховної системи; * управління і самоуправління виховної системи
Комунікативний	<ul style="list-style-type: none"> * Взаємини в суспільстві дітей і дорослих; * внутрішні й зовнішні зв'язки виховної системи
Діагностико-результативний	<ul style="list-style-type: none"> * Критерії та показники ефективності виховної системи; * форми, методи та прийоми вивчення, аналізу й оцінки функціонування виховної системи

Академік *Л. Новикова* основними компонентами виховної системи навчального закладу вважає такі:

- * цілі, що виражені у висхідній концепції;
- * діяльність, яка забезпечує досягнення цільових орієнтирів;
- * суб'єкти діяльності, які беруть у ній участь;
- * взаємини, які народжуються в процесі діяльності та спілкування;
- * середовище системи, освоєне суб'єктом;
- * управління, яке забезпечує інтеграцію компонентів у цілісну систему й розвиток системи.

Характерні риси виховної системи

Науковці визначають такі **рис**и виховної системи школи.

1. *Система соціальна* — її ядро складають люди, їхні дії, потреби, мотиви. Мета й функції ВСШ соціально детерміновані, обумовлені суспільною потребою у створенні спеціальних умов для розвитку людського індивіда жити та працювати на користь собі, суспільству, оточуючим.
2. *Система педагогічна* — для досягнення мети використовують різноманітні принципи, методи, прийоми та форми педагогічної діяльності.
3. *Система ціннісно орієнтована* — цілі ВСШ є особисто значущими як для дорослих, так і для дітей.
4. *Система цілісна* — взаємозв'язок усіх структурних компонентів, інтеграція всіх видів діяльності.

5. *Система відкрита* — ВСШ має безліч зв'язків і відношень з навколишнім середовищем, що забезпечують функціонування й розвиток системи.
6. *Система цілеспрямована* — ціль у ВСШ відіграє роль системостворення й системостворювального фактора. У разі відсутності цільових орієнтирів виховна діяльність утрачає зміст.
7. *Система складна й вірогідна* — це обумовлено значною кількістю елементів і зв'язків між ними, майбутнє складних систем важко прогнозувати, тому існує доля вірогідності.
8. *Система самокерована, здатна до саморозвитку* — основні джерела та резерви розвитку й успішного функціонування ВСШ знаходяться всередині неї самої, а не за її межами. Система сама здатна подолати суперечності свого розвитку силами самих учасників педагогічного процесу, здатна до самоврядування.

Функції виховної системи

- × Розвивальна — спрямована на стимулювання позитивних змін в особистості дитини й педагога, підтримання самовираження здібностей дітей і дорослих, забезпечення розвитку педагогічного й учнівського колективів;
- × інтегративна — сприяє поєднанню в одне ціле раніше розрізнених і не узгоджених виховних впливів;
- × регульовальна — пов'язана з упорядкуванням педагогічних процесів і їхнім впливом на формування особистості дитини, учнівського й педагогічного колективів;
- × захисна — спрямована на підвищення рівня соціальної захищеності учнів і педагогів, нейтралізацію впливу негативних факторів оточуючого середовища на особистість дитини;
- × компенсаторна — передбачає створення умов для компенсації недостатньої участі сім'ї та соціуму в забезпеченні життєдіяльності дитини, розкритті й розвитку її нахилів і здібностей;
- × корекційна — полягає в педагогічно доцільній корекції поведінки та спілкування школяра для зменшення негативного впливу на формування його особистості.

Етапи розвитку виховної системи

Будь-яка виховна система проходить у своєму розвитку **чотири етапи**: 1) етап становлення; 2) етап відпрацювання системи; 3) етап

завершальний, кінцевого оформлення системи; 4) етап оновлення системи, її перебудови.

Головна мета *першого етапу* — вироблення нового педагогічного мислення, формування колективу однодумців. Визначають цілі, розробляють головні орієнтири. Триває педагогічний пошук, формуються стилі взаємин між усіма учасниками навчально-виховного процесу, добирають технології, започатковують традиції. Взаємодія з оточуючим середовищем має стихійний характер. *Основними методами становлення ВСШ* є переконання, вимога, перспектива. Темпи системостворення на цьому етапі мають бути достатньо високими.

На другому етапі — відпрацювання системи — відбувається розвиток шкільного колективу, органів самоуправління, затверджують системостворювальні види діяльності, пріоритетні напрями функціонування системи, відпрацьовують найбільш ефективні педагогічні технології. На цьому етапі саме педагогічний колектив має бути ініціатором в організації життєдіяльності шкільного колективу. *Основними методами розвитку ВСШ* є методи організації різнобічної діяльності, стимулювання й мотивації.

На третьому етапі — завершальному — система стабільно функціонує, кріпнуть системні зв'язки, життя в школі упорядковується, виховна система працює в заданому режимі. Шкільний колектив представляє собою співтовариство дітей і дорослих, об'єднаних спільною метою, спільною діяльністю, взаєминами співробітництва, творчості. У центрі уваги — виховання вільної, гуманної, духовної особистості, розвиток демократичного стилю керівництва та взаємин. *Основні методи* — самовиховання, перевиховання, самоуправління, саморозвитку, самоконтролю, самооцінювання.

Створення системи завжди пов'язано з прагненням її елементів до впорядкованості, цілісності. Таким чином, становлення виховної системи завжди є процесом інтеграційним. Однак інтеграція існує одночасно з протилежною тенденцією до дезінтеграції, зростання незалежності різних елементів системи, порушення взаємодії між ними. *Розв'язання суперечностей між інтеграційними і дезінтеграційними процесами є рушійною силою розвитку виховної системи.* Тому *на четвертому етапі* розвитку виховної системи навчального закладу відбувається її перебудова: революційним або еволюційним шляхом. Ця перебудова викликана посиленням дезінтегруючих явищ і призводить до кризи системи. Причини

виникнення кризи різноманітні, частіше вони обумовлені втомуо в колективі, припиненням удосконалення творчої діяльності, дефіцитом новизни, незадоволенням станом основних видів діяльності. *Основними на цьому етапі є методи* оновлення, розвитку творчості, зміни лідерів, створення інноваційних умов. На базі попередньої виховної системи може виникнути нова, яка зберігає деякі цінності та традиції старої системи. Відсутність нового витку розвитку системи призводить до її руйнації, ліквідації всіх основних системостворювальних зв'язків і форм. Дезінтеграція на цьому етапі відіграє позитивну роль, тому що сприяє активності особистості та її самовизначенню, вносить новизну, надає можливість вільного вибору й подальшого розвитку виховної системи. *Основні методи* — зміна лідерів, розвиток творчості, створення інноваційних умов діяльності.

Основні типи суперечностей у процесі розвитку виховної системи

1. **Між особистістю й системою** — включення людини в будь-які соціальні системи є специфічним, оскільки для людини за будь-яких змін дуже важко зберегти свободу й незалежність. Бути елементом системи означає втратити частину своєї незалежності, тому що людина в системі пов'язана з виконанням загальних норм і певних функціональних обов'язків. Дитина може не приймати образу життя школи через різні причини. У педагога також можуть бути причини неприйняття концепції керівництва школи.
2. **Між матеріально-просторовим середовищем і системою** — матеріальні об'єкти, які входять до виховної системи, вступають із нею в суперечність: неживі об'єкти (меблі, стеля, будова школи) не здатні до саморозвитку, тому вони швидко руйнуються, виходячи зі строю. Також можуть бути й найбільш гострі форми суперечностей, наприклад: у школі маленька актовна зала, що стримує розвиток системи, оскільки неможливо збирати весь колектив, розвивати нові види діяльності.
3. **Між соціальним середовищем і системою** — стимулювати розвиток виховних систем може й зміна соціального середовища, наприклад, політична ситуація. Криза дитячих і молодіжних організацій (піонерська, комсомольська), попередніх ідеалів руйнує виховні системи, які склалися в попередні роки. Однак

цей же фактор спонукає колективи шкіл самостійно формувати для себе ідеали й цінності, тобто виконувати ту роботу, яку до цього виконувала держава.

4. **Між ситуацією й системою** — ситуація може бути розглянута як елемент виховної системи. Ситуація — це стан системи в певний проміжок часу, певний спосіб виявлення виховної системи в конкретних умовах. Доволі часто виникають суперечності між ситуаціями, що виникають на уроці й у позаурочній діяльності: педагоги відчують на уроках проблеми з дисципліною, іноді навпаки, навчальна діяльність на уроці дає більше можливостей для розвитку особистості.

1.2. ТЕХНОЛОГІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Покрокове моделювання

Під педагогічною технологією будемо розуміти систему взаємопов'язаних дій педагога, спрямовану на досягнення цільових орієнтирів, якій властива висока економічність і керованість, що сприяє планомірному й послідовному втіленню спроектованого процесу. Технологія, розроблена науковцями, являє собою ланцюг дій, котрі послідовно виконують; її можна звести до таких кроків.

1-й крок — *формування ініціативної групи* моделювання виховної системи школи. Її створюють у тому випадку, коли в більшості членів шкільного співтовариства або в окремих його представників виникають почуття незадоволеності шкільним життям і бажання його змінити. Найчастіше це почуття, емоції, відсутність раціонального. Педагоги, учні, батьки, як правило, не можуть точно вказати причину незадоволення, внести обґрунтовані пропозиції щодо зміни ситуації. У шкільному колективі є люди, які повністю або частково задоволені тим, що відбувається, й ті, хто відчуває необхідність масштабних перетворень. Ініціативна група може бути сформована як стихійно, так і обдумано. Якщо вона формується обдумано, до її складу запрошують осіб, які усвідомлюють необхідність удосконалення й оновлення виховного процесу, хочуть стати ініціаторами змін, здатні втілювати нові педагогічні ідеї, користуються авторитетом у середовищі дітей і дорослих, уміють системно мислити й діяти, володіють рефлексивними вміннями. До такої групи доцільно включити

керівників навчального закладу, психолога, соціального педагога, педагога-організатора, керівника методичного об'єднання класних керівників, представників органів учнівського самоврядування й батьківського комітету.

2-й крок — *формування членами ініціативної групи свого бачення теперішнього й майбутнього навчальної установи, її виховної системи*. Ініціатори намагаються виявити основні проблеми й недоліки в роботі педагогічного колективу, використовуючи діагностичні методики. Неабияке значення має вивчення науково-методичної літератури, яка є джерелом ідей оновлення навчально-виховного процесу. Використовують методи мозкового штурму, діалогу для обговорення важливих питань.

3-й крок — *пошук прихильників у спільноті педагогів, учнів, батьків*. Ініціатори намагаються залучити лідерів учнівського, педагогічного й батьківського колективів до оновлення виховної системи навчального закладу. Члени ініціативної групи проводять різноманітні засідання, збори, наради, на яких аналізують життєдіяльність навчального закладу, виявляють проблеми, пропонують шляхи їхнього розв'язання. Ініціатори за допомогою рефлексії прагнуть того, аби шкільна спільнота усвідомлено включилась у режим розвитку. На кожному етапі моделювання виховної системи її прихильників має ставати більше.

4-й крок — *установлення контактів з науково-методичними центрами району, міста, області, окремими вченими й методистами*. Успішне моделювання й побудова виховної системи неможливі без теоретичного й методичного забезпечення. У більшості випадків науково-методичного потенціалу шкільного співтовариства стає замало для формування та реалізації модельних уявлень. Основні утруднення керівники й педагоги відчувають на стадії теоретичного обґрунтування моделі, розроблення нових підходів до змісту й організації навчально-виховного процесу, відбирання критеріїв, показників, методик психолого-педагогічної діагностики стану й ефективності функціонування виховної системи. Під час складання прогнозу розвитку освітньої установи, експертного оцінювання інноваційних проєктів слід запрошувати вчених і досвідчених методистів для роботи за сумісництвом на посаді заступника директора з науково-методичної роботи, завідуючого кафедри, наукового керівника або консультанта. Іноді можна обмежитися консультаціями у вищих, методичних центрах,

методкабінетах, участю керівників закладу в науково-практичних конференціях і методологічних семінарах.

5-й крок — *ознайомлення педагогів з теорією і практикою виховних систем*. Спочатку розпочинають цей процес керівники закладу та члени ініціативної групи, згодом залучаючи до нього інших педагогів, які беруть участь у роботі цільових курсів, де розглядають питання щодо можливостей використання системного підходу в управлінні педагогічним процесом, теоретичні й методологічні основи розвитку виховної системи тощо. Педагоги вивчають наукову літературу, відвідують навчальні заклади, які вже мають певний досвід застосування системного підходу в навчанні й вихованні школярів.

6-й крок — *розроблення програми побудови моделі виховної системи*. Необхідно врахувати особливості шкільного колективу, його можливості, ретельно спланувати термін виконання програми. Оптимальна тривалість побудови моделі виховної системи навчального закладу — від одного до півтора року.

7-й крок — *діагностування навчально-виховного процесу, аналіз умов розвитку особистості школярів, визначення виховного потенціалу оточуючого середовища*. Для цього використовують анкетування, тестування, експертне оцінювання, групове й індивідуальне самооцінювання, соціометрію тощо. Отримані в ході діагностики дані дозволяють більш об'єктивно оцінити стан та ефективність навчально-виховного процесу, виявити сильні й слабкі сторони навчального закладу. Окреслюють проблемне поле, де питання розташовують залежно від ступеня їхнього впливу на ефективність навчально-виховного процесу.

8-й крок — *стимулювання діяльності педагогів, учнів, батьків щодо формування образу навчального закладу*. Відбувається узгодження й інтеграція уявлень всіх членів шкільного колективу щодо основних складових образу школи: образу випускника, організації діяльності в школі, спілкування та взаємин, уявлень щодо місця й ролі індивідуумів і груп у житті навчального закладу, взаємодії школи із соціальним і природним середовищем. Діти беруть участь у конкурсах фантастичних і реальних проєктів «Школа моєї мрії», конкурсах творів «Школа, у якій я хотів би вчитися». Педагоги й батьки беруть участь у конкурсі ідей і проєктів «Майбутнє нашої школи», нарадах-роздумах про вдосконалення й оновлення шкільного життя. Ці заходи спрямовані на пошук варіантів розвитку навчального закладу.

9-й крок — *створення творчих груп для уточнення й розроблення деталей образу школи*. Після визначення основних концепцій необхідно деталізувати образ навчального закладу. Тільки силами членів ініціативної групи це зробити неможливо й до того ж недоцільно. Із числа педагогів, дітей і батьків створюють творчі групи, які виконують одне-два завдання, наприклад:

- а) визначити основні напрями діяльності літературного гуртка;
- б) продумати систему вивчення історії й культури українського народу на виховних класних годинах;
- в) виявити можливості взаємодії навчального закладу й навколишнього соціуму у вихованні особистості дитини на основі традицій української культури тощо.

Ініціативна група координує роботу цих колективів, готує на основі результатів їхньої діяльності матеріали, які використовують для конструювання моделі виховної системи.

10-й крок — *конструювання моделі виховної системи та складання програми її побудови*. Програму побудови або забезпечення розвитку виховної системи розробляють на п'ять років. Складання концепції моделі виховної системи та програми її реалізації на основі матеріалів, підготовлених усім шкільним співтовариством, доцільно доручити одній-двом особам (як правило, це роблять директор або його заступники). Програма може бути складена за такою формою у вигляді таблиці (табл. 2).

Таблиця 2

Програма моделювання (розвитку) виховної системи

Завдання	Діяльність учасників:				Термін	Результати:	
	педагоги	учні	батьки	спільна		проміжні	кінцеві

11-й крок — *умовна експериментальна реалізація концепції та апробація окремих елементів виховної системи школи*. Умовний експеримент дозволяє запобігти помилковим модельним уявленням і своєчасно внести корективи в модель виховної системи. Також апробація окремих елементів в обмеженому просторі виховної системи сприяє впевненості в доцільності їх включення в життєдіяльність навчального закладу.

12-й крок — *обговорення в шкільному співтоваристві моделей і програми побудови виховної системи*. Завдання цього етапу — виявити ступінь відповідності підготовлених документів колективному задуму, перевірити готовність закладу до реалізації

модельних уявлень, визначити форми подальшого обговорення програми в учнівському, вчительському, батьківському середовищі (наради, засідання учнівського самоврядування, батьківського комітету, класні години тощо).

13-й крок — *науково-методична експертиза моделі виховної системи, затвердження документів на педраді та загальношкільній конференції*. Рекомендуємо зробити зовнішню перевірку програми, до якої залучити працівників органів управління освіти, викладачів вишів, учених. У разі позитивної експертної оцінки можливе внесення коректив у концепцію та програму побудови або розвитку виховної системи школи. Далі ці документи затверджують на засіданні педагогічної ради й загальношкільній конференції. Цей етап є завершальним у побудові виховної системи навчального закладу. Шкільне співтовариство реалізує свою концепцію та програму, спираючись на основні управлінські функції — аналіз, цілепокладання, планування, організацію, контроль, корекцію.

Закономірності й результати моделювання виховної системи

Для уникнення негативних наслідків та успішного управління розвитком системи необхідно враховувати **закономірності** цього процесу, а саме:

- × перевага внутрішньої детермінації процесу над зовнішньою;
- × наявність і розв'язання суперечностей між хаосом і впорядкованістю, новаціями та традиціями в життєдіяльності системи;
- × випередження розвитку структури в порівнянні з функціями;
- × виникнення криз, обумовлених неузгодженістю структури і функцій, що виражене в посиленні дезінтегруючих тенденцій;
- × модифікація основної системостворювальної діяльності або зміна її змісту в результаті подолання кризи;
- × збереження в життєдіяльності школи «зон неупорядкованості».

У процесі побудови виховної системи можна отримати як **позитивні, так і негативні результати**.

До *позитивних результатів* відносимо підвищення якості навчально-виховного процесу, інтеграцію зусиль усіх його учасників, зацікавленість у розв'язуванні загальношкільних проблем, розвиток ініціативності, креативності суб'єктів виховної системи.